

בבוקר לבית הכנסת. להתפלל או ללמוד, ובשבת ימים יותר בשחרית. זהו טעמו של דבר, שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר (ויקרא ו' ה') 'בבוקר בבוקר, ובתמיד של שחר דשבת לא נאמר בבוקר. לא 'ביום השבת' (במדבר טו, ט), ולשון זה משמע יתרה. כדמשמע ביומא (דף לד.), וטעם זה שמעו ר"י וידא בעיר רומא. מפני רב האי גאון.

(מודרי - מסכת שבת ס' שצח) אמר להם הקב"ה לישראל, לא כתבתי לכם בתורת, לא ימוש ספר התורה הזה מפני (יהושע א' ח) אעפ"י שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים, שבת יעשה כולו תורה. מכאן אמרו, **ישנים אדם וישנה בשבת**, וילך לבית הכנסת ולבית המדרש, ויקרא בתורה, וישנה בנביאים וכו'.

מכאן אמרו, שיקרא אדם שיחא תפוס בידו, כדי שלא תשיגנו בושה וכלימה, בשעה שאומרים לו עמוד וערוך מקרא שקריה, וערוך משנה פשיגיה, וכך הוא מפורש בקבלה על ידי דוד מלך ישראל, ה' בוקר תשמע קולי וגו' (תהלים ה, ד).

(תנא דבי אליהו רבא - פרק א')

כך הראונו מן השמים, **שישראל שמשימיין ובאין לבתי כנסיות בשבתות וימים טובים ולומדים**, מדה היא הן עושין. וכך מנהג בכל מתחילת גלות האסוניה, שכיין סגלו לבבל ונתמעט התלמוד ובטלו המוסדות והמלמדים, מצערי גלות, ותקצמו בני ישראל אצל נביאים ובעלי תורה, אמרו להם: אנו חייבין ליה לא משנה ולא תלמוד, לשנות בלילה, ויש לנו טורח מחיה ופרנסה, בשבתות וימים טובים יתבטל, שיש לנו פנאי, נשב בטל ונישן כל הלילה. **לשנים לבתי כנסיות**, ולומדין עד שחרית. **המשיכו על מנהג דוד מלך ישראל**, שכתב בן גלוי (ק"ט, סג), חצות לילה אקום להודות לך.

(תשובות רב נטרנאי גאון - או"ח סי' כד / תשובת הגאונים - סי' פו)

ומה שאומרים (הרמ"א סי' רפא) בשם המדרכי ז"ל, **בשבתות בשבת**, היינו דוקא לענין תפלה בלבד, אבל לענין עסק התורה, אין מי שיחיש הלילה לילה, כי כמעשהו בחול כן ימות השבוע בהבלי דת. ובפרט אותם הגבולים כל ימות השבוע בהבלי דת, כדאמרינן גדולי החוב, שלא לישון כל לילה שבת, ומה גם בימות החורף, ולא יטה אזון לקול השמים, **שעונג שבת הוא, כי אין עונג יותר מעונג השבת הקדושה**, אשר יושבת גלמודה וקדושה כל ימי השבת, והיא בין אברי הגוף כשה בין הזאבים, אין לה שום צורך, ואין מבקש אותה, עכ"פ ביום שב"ק ידוש ששלומו. על כן כל בעל נפש יעמוד באשמורת, ויחמך מה שחנן ה' אותו.

(הרחות הקודש הקדמון - ה"ד ברמ"ג שבת אות רלא / בשמים ראש - הנהגת ליל שבת)

ואחר כוננת הלב הן הן הדברים, אלו עושין הכנות גדולות ולומדים קודם התפלה, כדי להתפלל בהתלהבות ובזכוכת הלב, ואלו עושין ואוכלין והולכין לבתי מדרשות ללמוד תורה כמו שכתב בשו"ע, ומשניהם יתקלס עילאה, אבל בודאי לאחר התפלה ולא ללמוד, רק הולך בטל, אלו בודאי לא

התאספו באשמורת נתברכו בכל טוב

מעט יכולני לומר, שרוב קהל עדתנו היום [בארץ חאלב, שנת תק"ס לפ"ק] כמים אחר חצות, ובאים לבית הכנסת ויתאספו חבורות חבורות, חברה אחת תלמידי חכמים בחורים, לומדים תלמוד ותוספות, ויש חברה שלומדים שו"ע או"ח, ויש חברה שלומדים בספרי מוסר, כמו ספר ראשית חכמה וספר כד הקמח, באופן דכל בי עשרא שריא שכונתא וכו'.

בליל שבת מתמלא בית הכנסת אורה, והיו באים רוב הקהילה, וכמעט כולם, ולומדים בכנופיה אחת ספר תהלים כולו מתחילתו ועד סופו בקול רם מלה במלה, ואח"כ קורים שיר השירים כולו וכו'.

ומעדיני עלי, שכל זמן שהיה מנהג הטוב הזה בדיהם, היה אור לישראל בכל מושבותם, ולא היה להם כל אותם שנים שום עצבות ושום דאגה, ולא קרה להם שום נזק לאחד מבני ישראל, ועל אותו הדור נאמר, שומר מצוה לא ידע רע וכו', וכל אותו הזמן שהיו תופסים מנהגים אלו בדיהם, היה שובע בעולם והכל בזול והכל מצוי בחנם, אין הכסף נחשב, ובמעט ריווח שריווחו היה מספיק להם אכול ולשבע והותר, ואין דאגה בלב איש על המחיה ועל הכלכלה.

(דרך אמת ואמונה - פרק א דף ו')

בכל הדורות מלאו בתי הכנסיות אחר חצות וכך היה הנהגה בכל הדורות, שהמצב וההנהגה היה ביום השבת בחיזוק והתעלות יתירה. אחד ממקורביו של הגה"ק רבי יצחק אלחנן מאקאווא זי"ע מתאר, איך היה נראה השב"ק לפנים זאת בישראל, אצל אלו שנקראים פשוטי העם, ומביא שם, שבליל שב"ק אחר חצות הלילה, כבר היו כל בתי המדרש מלאים, וכל אחד היה עוסק בתורה לפי דרגתו.

והוא מאריך שם בתיאור שמחת השבת שהיה בכל בתי ישראל, ועונג השבת שהיה, ההתחזקות שהיו מרגישים בשב"ק, את המעיין עוה"ב. והוא כותב שם, שכן ראה בכל המקומות בהם ביקר.

(שיחות התחזקות - עש"ק ראה שנת תשס"ח עמוד עח)

למען לא יפרקו עול

מרן רביה"ק מסאטמאר זצ"ל, אמר בטעמא דמילתא, אשר נהניג בבתי מדרשו להתפלל בשבת בשעה מאוחרת, מפני שמדרכו להתפלל בשבת בשבת לאחרי"ז לילך לביקורים לקרובים ולידידים, איש ואשתו, ודבר זה גורם לכמה רעות, ולפריקת גדרי הצניעות, ע"כ שיכל בדעתו להתאחר בהתחלת התפלה, למען יגמרו התפלה בזמן מאוחר שעד שיאכלו סעודת שבת, וישנו שינת הצהרים כבר יהיה סמוך לזמן מנחה.

ושמעתי עוד, שמרן ז"ל אמר לאחד, שכל זמן שהעולם בביהמ"ד ומאחרים בתפלתם, ודאי שאז מתנהגים כשורה, אבל אח"כ אין מובטחים וכו'. (ישראל והזמנים - סי' כח פ"א)

חמש שעות להתבונן לתפלה

אדמו"ר הרש"ב [צ"ל מליובאוויטש] אמר: שבימי החול הוא צריך שלש שעות, כדי להכין את עצמו לתפלה, ואילו בשבת וי"ט הוא צריך חמש שעות. (יחזיקי אזו - עמוד צט אות טז)

כ"כ אחרית

פנים אחרות ל'נשמת' אחר לימוד דף גמרא ללמוד גמרא בחול קודם אור היום. הוא בחינת גן עדן התחתון, ובשבת קודם אור היום, הוא בחינת גן עדן העליון. איר זאלט לערנען א דף גמרא בעיון, בשבת קודם התפלה, וזאלט דער 'נשמת' אן אנדער פנים גיהאט.

(בית אהרן - חלק דיבורים מלוקטים ד"ה ללמוד)

הגוי הי' מתגייר מהעונג גדול שמעתי בשם החזון איש זי"ע, שלקום בליל אחר חצות, ולעסוק בתורה, יש בו נעימות גדול עד כדי כך, שאם נכרי היה מרגיש הטעם הזה, הוה היה מתגייר. (יפתח לבנו בתורתו - שער השבת עמוד שנה)

די בטבילה אחת

צריך לטבול בבוקר ביום שבת, והוא כי כדמיון מה שביארנו לעיל, שצריך לטבול בכל ערב שבת, להפריש מן החול לשבת, כן צריך עתה טבילה אחרת, כי הפרש גדול יש בין קדושת ליל שבת, לקדושת יום שבת, שהוא קדושה יתירה.

אבל החילוק הוא, כי בערב שבת הוצרך לב' טבילות, הא' להפשיט בגדי החול מעל נפשו, והב' להתנדב ולהמשיך בו קדושת שבת. אבל עתה בבוקר יום שבת, די לו בטבילה אחת, להמשיך עליו קדושה עליונה של יום השבת, ואינו מפשיט מעליו הי' קדושת ליל שבת.

(שער הכוונות - ענין שחרית עמוד פט)

להתפלל לפני הטבילה ככוונה לטבול אח"כ

אמר הה"ק [רבי משה מזידיטשוב] זי"ע, שמקובל לנו, אם אחד רוצה לילך למקוה לתוספת טהרה, יכולים לכיון לפני התפלה, שמייד אחר התפלה אלך למקוה, אז יכולים לילך להתפלל על סמך זה. (זכרון חיים - עמוד נח)

האנוס יתן צדקה ותיחשב לו כטבילה

שמעתי מחסידים זקנים, שיש להם קבלה מהרה"ק מלובלין ז"ל, כי בעת שרוצה אדם לילך למקוה, ואינו יכול לילך מחמת טירדות שונות שיש לו, אז יש עצה ליתן צדקה, וזה יהיה נחשב לו כמקוה. והרמז לזה מן הפסוק (בראשית לו, ט), 'וישם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב', פירושו: מהיטבאל' אם צריך לטבול, אך 'בת מטרד', שהוא טרוד ואינו יכול לטבול, אז 'בת מי זהב', יתן זהב לצדקה, ויהיה נחשב לו ככאילו בא במים, 'מי היינו מים'.

(תמדה גנוזה - ח"ב עמוד צג)

לומר שבת שלום כדי לקיים זכור

המבקר לחבריו בשבת שחרית, לא יאמר צפרא טבא, רק יאמר לו 'שבת שלום', או שבת טוב, לקיים זכור את יום השבת לקדשו. (באר היטב - סי' שז סק"ב בשם שלה"ק)

ללמוד גמרא תוס' בעיון

הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, נשא אגרת נבדת הרה"ק רבי אהרן מטשורנאביל זי"ע. ובתקופת
הראשונה נשאר לגור במקום חותנו בטשורנאביל, ושם התמיד בלימודו. ובשבי"ק קודם התפילה למד גמרא
ותוס', פעם אחת ניגש אליו אחד החסידים, ואמר לו, בשבת קודם התפילה גמרא תוס', ו
הלימוד מביא לידי ישות, ולכן לומדין רק ספרי חסידות, כספיקא מאור עינים, וכוצ"ב.

השיב לו מהרי"ד, על ענין כזה שאשל את אבי, ושלא לאבוי מכתב בשאלה זו. השיב לו אביו, שיחזו
ויקבע מושבו בבית אביו, ולא יוסיף לגור במקום שאומרים שגמרא תוס' מביאים לידי ישות.

גידון זה שייך לחסידים בדורות הקודמים, אבל לאנשים כערכינו, אדרבה, מלימוד גמרא ותוס', רואי
אנחנו את שפלות מצבינו, כי אין אנו מבינים אפיו שורה אחת בגמרא כדבעי, ורק אחד העיון הרב יוצ
לנו הבנת איזה פשט, וגם את זה רואי אנו לאחר זמן שהוא הלך, ואיש כערכינו האומר שלימוד גמרא
מביא לידי ישות, סימן שגמרא מביא לנו רביא תורה ללל. (ערוך קמדם - קונטרס ב ערך ענוה את מ

אנפי אליהו לומר כל ספר תהלים בלי הפסק

שמעתי מפי איש זקן וירא שמים וחסיד, שאמר לי בתורת עדות, ששמע מפי הרב המגיד הקדוש
מהר"א מטריסק זצוקל"ה, שאמר בשם אביו הרב המגיד הקדוש מהר"ם מטשורנאביל זצוקל"ה, ש
סנעו מאביו הרב המגיד הקדוש רבי נחום זצוקל"ה, בעל המחבר ספר מאור עינים, אך ששמע ב
ליהו הנביא, שהתיקון על תשובת גמרא מביא לידי ישות, וישעשה כל הדברים הנאמרים מטה, ובטח לא ישרא עוז
שם ורושם בשמים, אלא לא ישוב עוד לכסלה חיו, ויתוקן הכל עם תשובתו עד מקום שידו מגעת.

ואלו הן: א, לומר כל ספר תהלים בשבת קודם התפלה בלי הפסק. ב, להתענות בשבועיים ביום ו
בב שבי"ק, ובשנות העיבור להתענות גיב תי"ת בערב שבי"ק, ג, להיות ניצור בילו ו' ערב שבי"ק כי
היה, ללמוד כל הלילה כל מה שיוכל. ד, לתת זדקה בכל ערב שבי"ק לפני הגון, עכ"ל.

שירת הלב היטב בשבת לפני התפלה

יהודי פשוט שלא היה שייך לדרך החסידות, נכנס פעם שבת בבוקר קודם התפלה לביהמ"ד של הרב
[רבי ישראל] הניקא מטסאלין זי"ע, וראה איך שתוקלל מתכוון לתפלה, זה אומר פרק תהלים, זה מעב
סדרה, ואלו אחריה יושבים ולומדים גמרא או בווה"ה, ונשבר לבו בקרבו כחרס הנשבר, על מצבו מ

לאחר התפלה בעת הקידושת רבא, אמר רבינו מטסאלין זי"ע: יואם אביא א בלאט גמרא פארן
דאוניען, א איד צוברעכט זיך גוט די הארץ פארן אויבערשטן, דאס איז א בלאט גמרא פארן דאוניען
ואס איז א קאפיטל תהלים פארן דאוניען, א איד צוברעכט זיך גוט די הארץ פארן אויבערשטן,
איז א קאפיטל תהלים פארן דאוניען. בינה הרגיש בעצמו, כי דבריו הקי' של רבינו מכוונים אליו, וא
שעבר אחי"כ בשעת אמירת לחיים, חזר רבינו זי"עא שוב על דבריו הגיל.
(פמח לבנו בתורתו - שער השבת עמוד 50)

סיפר הגאון רבי משה שטערנבוך שליט"א (ראבי"ד העדה החרדית ירושלים): שמעתי מעד ראה, שרא
בשבי"ק מוקדם בבוקר, את החפץ חיים זצ"ל הולך לטבול במקוה, והוא התחבא בקרן זוית, וראה האי
חפץ חיים זצ"ל הביט אנה ואנה שאין איש, ולפניו כל טבילה אמר בקול רגש: 'היני טובל לכבודך הש
בבדי', אגא תן עלי רוב טהרה, וירד לטבול ומיהר להתלבש.

(מעשה רב החדש - עמוד כב עבר הדי

ואיתרמי פעם אחת שמרן הקדושת יו"ט זי"ע עבר בגלילות דשם, ונסע הוא להקדושת יו"ט, והתב
לפניו שברון לבו, על גורלו להיות בכפר ההוא, ואמר, שאפי' מנין אין לי, וענה הקדיו"ט, אעפ"כ
תוסע משם, כיון שאתה מחוייב היהדות אתה, ואם שאין לך מנין, תתפלל ביחודות. ושוב טען, הלא אין
מקוה לטבול בבוקר. ענה לו הקדיו"ט: אם כן תוכל ליסע משם, ויחיל ווי קען א איד זיך שטעלע דאוועט
שבת אינדערפרי און זאגן נשמת, אויב איז ער ניגשט לגענון אין מקוה, (אם נדברו - שיעם חסידים

תמה מאוד על ביהמ"ד ריק שבת בבוקר

מסופר על מן הרה"ק מסאטמאר זי"ע, שפעם נכנס לביהמ"ד בשבי"ק בבוקר בשעה שבע, והיה
שלהביהמ"ד אינו מלא עם לומדים, היה נבהל ונשתומם, היתכן דבר כזה, שמלפנים כבר היה הביהמ"ד
כל הדתים בשבת באשמורת הבוקר, ובעוה"ז כהיום נתרשל מאוד מאוד הלימוד בתורה בשבי"ק בב
לפני התפלה. (ישראל והומנים - פרק כ ט

תענוג הלימוד בהשכמה לא ידוע לפושעים

הכתב סופר זלה"ה הי' קם בשבי"ק באשמורת, כמו שלש שעות אחת הצות הלילה וכו', והתחיל
בברכת השחר בהתלהבות גדולה מאוד, וירדו דמעות עיניו מתוך שמחה וחודו וכיו, ואח"כ קרא
בחדו, וגם לאחד מבניו, ושתה משקק קאפע, ואח"כ למד וכו' ברוב הדיה ושמחה.

הגל הי' לומר: תלמוד באשמורת הבוקר ולשתות קאפע, ולישב ללמוד בדעה
אינם יודעים המושעים גאולה, וכי עניניהם לא שיהו בה.

(כתב סופר - הקדמה אהל לאה עמוד יו / ספר מנהיג חסם סופר - פ"ד אות צב-צב עמוד קעא)

מינוט אחד שבת בבוקר כיום בימות החול

הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע בעל שומר אמונים, תיקן, שזמן פתילת שחרית בשבי"ק יהיה בשבת
צ"ל, כמו שכתב בספר התקנות. וזכרנו כשכא לדוד בירושלים, היו יתר פרושים מסחידים, והם
תתפלים בשבי"ק בבוקר במקוהם, בין שבע לשבע וחצי. ויעשה הלי' על עולם שבת, והגה"ק רבי
שעה אשר זעלי מרגליות זצ"ל בא אליו, ואמר: שאם ידעה הומו תפלה שעה אחת מקוה, יבואו
אתיים מתפללים, שיתפללו במנין שלו בשבי"ק. ואז הי' מאתיים מתפללים דבר גדול.

וענה לו [בעל שומר אמונים]: הרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע אמר, שמינוט אחת של תורה ועב
ז' בשבי"ק בבוקר לפני התפלה, שקול כמו כום שלם של תורה ועבודתו ז' בימות השבוע, ועי' במאמר
ב"ה אה"ת, א' וא"כ כשאני יכול להתעשר בכל שבת עוד ששים ימים, האם אני יותר על זה בשביל מאתיים
תפללים, יותר חשוב לו כאלו ששים יום קודם התפלה, מלהתפלל עם עוד מאתיים מתפללים.

בשעה תשע הוא יום

הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע השיב על שאלת זמן תפלת שחרית בשבי"ק בבוקר, שהרה"ק מלובלין
האט איינגעפירט צו דאווענען יוין אויגער. ומוסיף ששמע כן בשם הרה"ק רש"א מראצפערט זי"ע,
בר משמיה הרה"ק מלובלין זי"ע שעתה תשע הוא זמן תפלה.

בבוקר לומדים שיעון גמרא ותוספת עם הראשונים

סיפר הגה"ק רבי טובי' ליבערמאן זצ"ל אב"ד האליון, תלמד רביה"ק הדברי יואל זי"ע, כי בימי בחורו
הו לו סדר, שבליל שבי"ק הלך לישן בשעה מוקדם, וקם בשעה 1:00, והלך לטבול במקוה והעביר הסדרה.
ב"א נכנס רבינו ז"ל לביהמ"ד, ומצאו שהוא מעביר הסדרה. אמר לו רבינו: הומו של העברת הסדרה הוא
רב שבי"ק בבוקר, בשבי"ק בבוקר צריך 'חסיד' ישער בחור' ללמוד, דף גמרא ותוס' עם הראשונים, בעיון,
תמן רב-אל. (פמח לבנו בתורתו - שער השבת עמוד 50)

פנימיות התורה בצפרא דשבתא

פנימיות התורה בצפרא דשבתא, ואו למד פנימיות התורה.

עובדא ידענא בגודל מעלת הטבילה במקוה בשבי"ק בבוקר, שהי' אבי אבוי, הרה"ק ר' שלמה
צבי שטויבער ז"ל (אביו של זקני ר' יחזקאל ז"ל), שכשהי' אברך, קיבלו אותו להיות שו"ב בכפר אחד
אל הי' שם אפיו מנין של עשרה אנשים כשרים. ובכלל היהדות הי' שם מוונת, והוא הכניס שם
זיהדות. והוצרך בכל יום לנסוע לעיר הגדולה הסמוכה, לטבול במקוה ולהתפלל גענון. משא"כ בשבי"ק
צורך להיות שם בלי כל אלה.